

РОЗДІЛ 3. ЕКОНОМІКА ТА УПРАВЛІННЯ ПІДПРИЄМСТВАМИ

ЗАСТОСУВАННЯ ESG-ПРИНЦИПІВ У РОБОТІ ПІДПРИЄМСТВ: ПЕРСПЕКТИВИ ТА РЕАЛІЗАЦІЯ

APPLICATION OF ESG PRINCIPLES IN THE WORK OF ENTERPRISES: PERSPECTIVES AND IMPLEMENTATION

Парадигма сталого розвитку висуває нові вимоги до підходів та якості управління людськими ресурсами і безпосередньо до служб управління персоналом на підприємстві та змінюють вимоги до працівників підприємства. ESG не суперечить інтересам суспільства та підприємництва, а співзвучні їм. В умовах підвищеної невизначеності корпоративні цінності, конкретизовані критеріями ESG, можуть стати додатковими точками опори для підприємництва. Крім того, сталий розвиток передбачає промислову, екологічну, інформаційну безпеку, особливо актуальну сьогодні. ESG критеріями керуються не тільки іноземні інвестори, а й багато інших стейкхолдерів, включаючи державу. В даний час, коли концепція сталого розвитку набуває все більшого впливу на рівні окремих підприємств, ставлення до людських ресурсів (підходи до управління персоналом) зазнали значних змін. Зі зростанням ролі людських ресурсів у досягненні цілей сталого розвитку посилюється роль та збільшується відповідальність організацій. Відповідність організації ESG-принципам сприяє не тільки реалізації соціально та економічно значущих масштабних цілей, а й сприяє поліпшенню її іміджу.

Ключові слова: ESG-принципи, організація, сталий розвиток, цілі.

The introduction of progressive ideas of sustainable development in the modern world, their spread to the level of enterprises led to the formulation and expansion of the influence of the concept of sustainable development of the organization. Sustainable development of the organization involves progressive positive movement and qualitative transformations aimed at long-term perspective and related to the conscious and focused interaction of the enterprise with the external environment, taking into account the goals of increasing its competitiveness. In this way, a clear connection between the global concept of sustainable development and the activities of a specific organization aimed, in particular, at making a profit, is recorded. Progressive ideas of sustainable development, on the one hand, put forward new requirements for the approaches and quality of human resources management and directly for personnel management services at the enterprise, on the other hand, inevitably change the requirements for the employees of the enterprise. ESG does not contradict the interests of society and entrepreneurship, but on the contrary, they are compatible them. In conditions of increased uncertainty, corporate values specified by ESG criteria can become additional points of support for entrepreneurship. In addition, sustainable development involves industrial, environmental, and information security, which is especially relevant today. Not only foreign investors are guided by ESG criteria, but also many stakeholders, in the conditions of the outflow of foreign capital, the source of capital will be the state, which will also evaluate enterprises from the perspective of these criteria. Currently, when the concept of sustainable development is gaining more and more influence at all levels, including the level of individual enterprises, attitudes towards human resources and approaches to personnel management have undergone significant changes. With the growing role of human resources in achieving the goals of sustainable development, the role and responsibility of organizations is increasing. The organization's compliance with ESG principles contributes not only to the realization of socially and economically significant large-scale goals, but also to improving the image and attracting investments to the company.

Key words: ESG principles, organization, sustainable development, goals.

УДК 658.152

DOI: <https://doi.org/10.32782/bses.77-6>

Лагодієнко О.В.¹

к.е.н., докторант,
Одеський національний технологічний
університет

Lagodiyenko Oleg

Odesa National University of Technology

Постановка проблеми. Впровадження прогресивних ідей сталого розвитку в сучасному світі, їх поширення до рівня компаній призвело до формування та розширення впливу поняття сталого розвитку організації. Сталий розвиток організації передбачає збалансоване за кількома критеріями (як правило, як ці критерії береться екологічна, соціальна та економічна складова) поступальне позитивне та якісне перетворення, націлене на довгострокову перспективу та пов'язане з усвідомленою та акцентованою взаємодією підприємства із зовнішнім середовищем з урахуванням цілей підвищення своєї конкурентоспроможності. Таким чином фіксується чіткий зв'язок глобальної кон-

цепції сталого розвитку та діяльності конкретної організації, спрямованої, зокрема, на отримання прибутку.

Число соціальних та екологічних проблем у світі зростає швидше, ніж країни встигають акумулювати кошти для їх вирішення. Лідери все частіше запитують себе: а що ми залишимо у спадок майбутнім поколінням? Чи не станеться так, що технології, на які ми сподіваємось сьогодні, стануть вироком завтра? Чи достатньо гуманною та соціально орієнтованою буде економічна система через 20, 30 та 50 років? Що станеться з природними ресурсами планети за поточної інтенсивності використання? Чи не виявиться, що онуки

¹ ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-1731-5845>

і правнуки дорікнуть тих, хто нині живе в нерозсудливості, недалекоглядності та відсутності ощадливості?

Відповіддю на ці тривоги ще у 1980-х роках стала сформульована ООН концепція сталого розвитку, головна ідея якої полягала у забезпеченні потреб нинішніх поколінь без шкоди для майбутніх.

У сучасному вигляді ESG-принципи вперше сформулював колишній генеральний секретар ООН Кофі Аннан. Він запропонував управлінцям великих світових компаній включити ці принципи до своїх стратегій, насамперед для боротьби зі зміною клімату.

Поширення підходу до поєднання в процесі інноваційної діяльності підприємств корпоративних і суспільних цінностей вимагає здійснення соціально-відповідальних інновацій, необхідність яких продиктована сучасними вимогами суспільства і визнана в усьому цивілізованому світі.

Аналіз останніх досліджень та публікацій.

Проблематику соціально відповідального інвестування досліджували такі зарубіжні вчені, як Р. Барбер, К. Бахтараева, Д. Глушков, Дж. Дреблоу, Д. Рифкін, М. Капманейл, Р. Спаркс, К. Дж. Коутон, П. Остхоф, М. Кузнецова, С. Парпорт, М. Стетман, А. Трегуб, Х. Харрісон, Дж. Хенкок та інші

Формулювання цілей статті: проаналізувати реалізацію застосування ESG-принципів в роботі підприємств та визначити подальші перспективи.

Виклад основного матеріалу дослідження.

В останні роки тренд на відповідальність та екологічність поширився і на сферу інвестицій. Аббревіатуру ESG можна розшифрувати як «екологія, соціальна політика та корпоративне управління».

У широкому значенні це сталий розвиток комерційної діяльності, що будується на наступних принципах:

- відповідальне ставлення до довкілля (англ., E – environment);
- висока соціальна відповідальність (англ., S – social);
- висока якість корпоративного управління (англ., G – governance).

Сталий розвиток (sustainable development) – це концепція управління розвитком людства, що ґрунтується на досягненні балансу трьох елементів: економічного зростання, соціальної інтеграції та захисту навколишнього середовища. Концепція передбачає, що з збереженні балансу якість життя підвищується, а негативний вплив на природу мінімізується.

Ця концепція змусила уряди розвинутих країн задуматися про те, яким коштом можна досягти цього балансу, оскільки було очевидно, що така мета йде врозріз із моделлю капіталізму, що

вже устала. У 2015 році вона здобула нове прочитання і, можна сказати, нове життя: робоча група Генасамблеї ООН представила світу 17 взаємопов'язаних цілей сталого розвитку (ЦСР) як «план досягнення кращого і стабільнішого майбутнього для всіх».

Згідно до класичного визначення Єврокомісії корпоративна соціальна відповідальність – це концепція, що відображає добровільне рішення компанії брати участь в покращенні життя суспільства і захисті навколишнього середовища [1].

Корпоративна соціальна відповідальність є раціональним відгуком підприємства на суперечливі очікування стейкхолдерів, що спрямовані на стійкий розвиток підприємства [2].

А. Керол [3] пропонує розглядати КСВ як наявність чотирьох компонентів: етична відповідальність (відповідність очікуванням суспільства нормам моралі), екологічна відповідальність (мінімальна шкода навколишньому середовищу), правова відповідальність (етичне ведення бізнесу, законслухняність), економічна відповідальність (отримання прибутку).

Як зазначає А. Соколенко «Міжнародні інвестори все частіше при виборі об'єкта інвестування замислюються про соціальний вплив своїх інвестицій і прагнуть створити додану вартість в інвестиційному портфелі на благо майбутніх поколінь. Тому вони враховують ESG-критерії в ході інвестиційного аналізу» [4].

Підвищений попит на ESG змушує компанії зважати на принципи сталого розвитку. Тепер через тиск інвесторів і банків їм не вигідно мати низький ESG-рейтинг. Інвестори менше підтримують компанії із низьким ESG-рейтингом. У 2020 році компанія EY провела опитування серед інституційних інвесторів – страхових та інвестиційних компаній, пенсійних та благодійних фондів. В результаті 98% опитаних заявили, що суворо відстежують ESG-рейтинг компанії [5].

Також причинами підвищеного попиту на ESG є: підтверджено позитивний зв'язок між відповідальним інвестуванням та прибутковістю цінних паперів; орієнтуючись на ESG-рейтинг, інвестори можуть уникати компанії, діяльність яких пов'язана з екологічними ризиками та великими грошовими втратами; банки враховують ESG-рейтинг під час видачі кредитів.

Суспільство цікавиться позицією брендів щодо значних соціальних проблем. Прозоре ESG-управління допомагає компаніям успішно розвиватися, раціонально розподіляти ресурси та спрямовувати інвестиції, підвищувати якість життя у соціумі.

У всіх сферах бізнесу на першому плані мають бути показники ESG. Бренди отримують конкурентну перевагу, якщо вони здатні приймати нові виклики, швидко розбудовувати діяльність.

Індикатори що характеризують ESG

Екологічні	Соціальні	Управлінські
кліматичні зміни та вуглецеві викиди - забруднення та відходи - використання природних ресурсів та управління енергетичними та водними ресурсами екодизайн та інновації	- відповідальність перед клієнтами та за якість товарів - здоров'я працівників та безпека, різноманітність та розвиток працівників - відносини із громадою та благодійність	- склад правління (незалежність та різноманітність) - права акціонерів - шахрайство та хабарництво політика щодо винагород менеджменту

Джерело: сформовано за [6]

Термін «корпоративна соціальна відповідальність» означає, що організація перебирає певні зобов'язання перед соціумом, наприклад:

- випускає нешкідливу продукцію;
- піклується про співробітників, городян, мешканців регіону;
- вкладає кошти у довкілля, корпоративну культуру, територію присутності;
- займається волонтерством, перераховує гроші на благодійність.

Для суспільства та спонсорів важлива некомерційна активність компанії. Вона впливає на успішність та просування, інвестиційну привабливість.

KCB – це деякі правила, за якими бізнес діє в суспільстві. Детальні відмінності ESG від KCB представлені в таблиці нижче.

Моделі управління залежить від характеру діяльності конкретної компанії. Для сфери послуг важливими є соціальні критерії, для фінансів – управлінські, для енергетичної галузі чи для гірничодобувної промисловості – екологічні.

При оцінці компаній партнери та інвестори все частіше поряд з фінансовими показниками враховують турботу про довкілля та принципи розумного споживання. Багато біржових фондів вилучають капітал із підприємств, які руйнують природу та інвестують в організації з високою соціально-екологічною відповідальністю.

Застосування ESG-критеріїв у практиці інвестування залежить від низки факторів [7]:

- розуміння значущості соціально відповідальних інвестицій у бізнес середовищі;
- послідовна державна політика у сфері сталого розвитку територій (галузей та окремих суб'єктів господарювання), у тому числі стандартизація та контроль за розкриттям фінансової та нефінансової інформації компанії;
- створення конкурентного середовища та орієнтація економічних агентів на розробку інвестиційних стратегій.

Критерії ESG – це не просто «зелений камуфляж», маркетинговий хід для залучення інвесторів, а філософія бізнесу, світогляд управлінських команд, довгострокова та ціннісна платформа. Нажаль, на сьогоднішній день, більша частина

бізнесу в країні частіше бачить в ESG-порядку загрозу, додаткові витрати, труднощі.

У кризових умовах особливо гостро виявляється актуальність ESG критеріїв для оцінки ефективності компанії, саме від якості управління (G) безпосередньо залежить, як швидко і успішно компанія зможе подолати поточну кризову ситуацію. Крім екстрених заходів операційного управління потрібна розробка довгострокової стратегії, ESG створює довгострокову конкурентну перевагу компанії.

Можна припустити, що до ESG-принципів було б менше уваги, якщо це не було пов'язано з інвестуванням та найкращими можливостями кредитування. Організації, нехтують цілями сталого розвитку, в даний час стикаються з проблемами у цій галузі. ESG-рейтинг складають та щорічно публікують незалежні дослідні агенції.

ESG-рейтинг потрібен для взаємодії підприємств з інвесторами та іншими зацікавленими сторонами. Ранжування виробляють різні дослідні агенції: Bloomberg, Dow Jones, S&P, Sustainalytics, MSCI. На основі рейтингів складають ренкінги – списки компаній, які класифікують та групують за певною системою оцінок з урахуванням ESG-параметрів – використовують ці показники як інструмент PR.

За ESG-рейтингами партнери оцінюють стійкість компаній до різних видів ризиків: управлінських, екологічних, короткострокових або довгострокових, галузевих. До формування рейтингів немає єдиного підходу. Верифікація ESG-інтеграції сприяє інвестиційній привабливості та необхідна для зберігання та включення цінних паперів емітента до портфелів відповідальних інвесторів. Надання інформації щодо факторів ESG важливе для прийняття ділових та інвестиційних рішень учасниками ринку. Інформація щодо стійкого розвитку допомагає демонструвати прозорість та ефективність управлінських процесів, що створює сприятливі умови для залучення довгострокових ресурсів.

ESG-оцінка включає дослідження компанії за категоріями E, S, G та з кількох десятків ключових питань. При складанні топ-списку дослідні агенції враховують ступінь схильності до ризиків і вміння

Основні відмінності ESG від КСВ

Відмінності	ESG	КСВ
Основна ціль	Покращення якості життя та умов праці Менша частка бізнесу	Отримання прибутку з урахуванням інтересів суспільства Бізнес з невеликою кількістю доповнень
Рівень прийняття рішень	Рада директорів може впливати на стратегічні та інвестиційні рішення	Діяльність може відбуватися незалежно від основного напрямку розвитку організації
Кореляція з фінансовими показниками	Впливає на вартість залучення позикових коштів	Не мають суттєвого впливу
Адаптивність	Організація мінімізує наслідки порушення технологій та регулювання	Організація відповідає перед суспільством за наслідки своєї роботи
Основна політика	Альтруїстичні дії для забезпечення «стійкості нашої планети, яка повільно наближається до переломного моменту»	Добровільні дії з неявним інтересом «керівних зацікавлених сторін» до отримання прибутку, до збільшення власного капіталу
Відповідність очікуванням клієнтів, партнерів, суспільства взагалі	Необхідний фактор розвитку, для деяких організацій навіть виживання бренду	Не всі організації намагаються відповідати очікуванням та вимогам суспільства
Інклюзія	Адаптація бізнесу для людей з особливими потребами	В бізнес моделі закладена вигода для всіх учасників, але в першу чергу для самої організації
Відношення інвесторів	Вважають цей показник пріоритетним, віддають перевагу EGS-продуктам	Три четверті інвесторів заявили, що припинять вкладати кошти в традиційні фонди

Джерело: авторська розробка

ними керувати. Ренкінги, сформовані різними агентствами, дуже різняться.

Підсумковий бал моделі, який відповідає рейтинговій оцінці, розраховується як середнє арифметичне значення балів оцінки по трьом блокам: E, S, G. При розрахунку бала оцінки в блоках E та S враховуються тільки релевантні для підприємства критерії. Релевантність критеріїв визначається при аналізі специфіки підприємства, нерелевантність кожного критерію повинна бути обґрунтована. Підсумковий перелік критеріїв оцінки, сформований відповідно до галузевої приналежності, надається підприємству в підсумковому звіті.

Результатом проведення комплексного (якісного та кількісного) аналізу є визначення підсумкового ESG рейтингу. Розрахунковий ESG рейтинг визначається на основі підсумкового балу (розраховується як середнє арифметичне трьох рейтингів основних блоків E, S та G) за таблицею його відповідності розрахунковому рейтингу. Шкала по трьох блоках та підсумкова шкала рівнозначні.

Основними перевагами що дає вказаний рейтинг для організацій є:

- позиціонує компанію серед інвесторів та контрагентів як екологічно та соціально відповідального партнера;
- підвищує ефективність комунікації з відповідальними інвесторами та забезпечує доступ до нових груп інвесторів;

– проведення внутрішніх аудитів політик та процедур ESG в компанії в рамках оцінки, а також можливість отримати порівняння з конкурентами;

– можливість отримати фінансування, пов'язане з оцінкою ESG.

Часто для впровадження ESG у виробництво необхідно кардинально розбудовувати бізнес чи змінювати технологічні процеси. Експерти радять за необхідності наступні кроки:

- сформувані управлінський апарат відповідно до вимог нових стандартів;
- призначити керівників, які відповідатимуть за інновації, екологічні зміни;
- оцінити вплив підприємства на довкілля, зробити точні розрахунки з використанням основних показників;
- розробити заходи, які підвищать екологічність виробництва у найближчому майбутньому;
- внести зміни до соціально-корпоративної політики.

Застосовуючи раціоналістичний підхід та спираючись на формальну теорію контролю, доцільно розробити інтегровану модель досягнення узгодженості між цілями тарифної та інвестиційної політики при їх відображенні у політиці взаємин із споживачами.

При цьому сталий розвиток підприємств розуміється як процес оцінки та використання можливостей для створення та просування соціально та

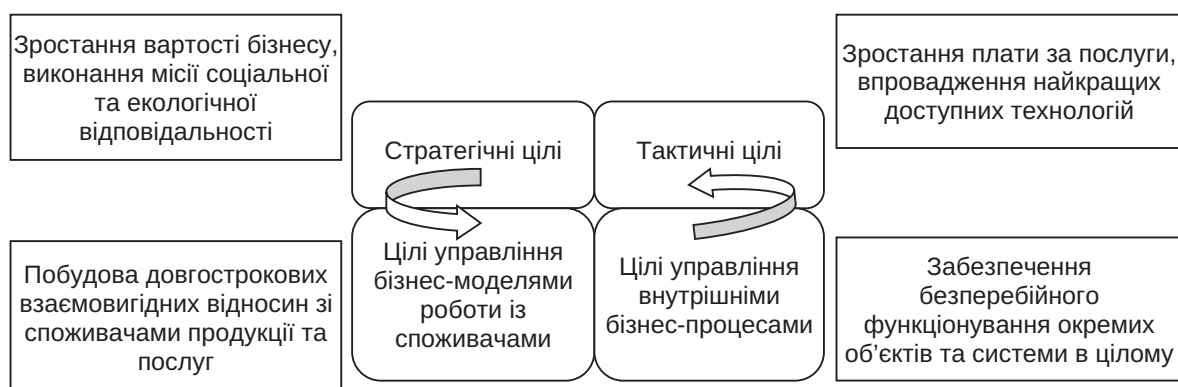

Рис. 1. Взаємозв'язок цілей при здійсненні екосоціального управління підприємствами

Джерело: авторська розробка

екологічно ефективних послуг, які відповідають глобальним цілям сталого розвитку, а екологічні та соціальні фактори інтегровані у модель. Інтеграція цілей сталого розвитку на вказану модель передбачає систематичне виконання таких вимог, як підвищення ефективності використання ресурсів, скорочення викидів парникових газів та утворення відходів.

У зв'язку з цим слід розкласти складні організаційні цілі на:

- стратегічні цілі;
- тактичні, чи операційні, цілі;
- цілі управління внутрішніми бізнес-процесами;
- цілі управління бізнес-моделями роботи зі споживачами.

Незважаючи на висловлювану окремими авторами думку про принципові відмінності між стратегічним та оперативним плануванням, всі види цілей доцільно розглядати в комплексі (рис. 1).

При цьому надалі вони мають бути формалізовані на рівні визначення сукупності цільових показників та розробки алгоритмів їхнього досягнення.

Розгляд стійкості в моделі відображає міру, в якій місія підприємства пов'язана з створенням як економічної, а й соціальної цінності, і навіть те, чи надають виробничі процеси позитивне або негативний вплив на довкілля.

Можливі три варіанти, якою мірою підприємства можуть включати стійкість до своєї бізнес-діяльності.

Перший варіант пов'язаний із наявністю бізнес-плану досягнення екологічної та соціальної стійкості.

Другий варіант передбачає облік екологічних чи соціальних чинників під час здійснення поточної діяльності.

Нарешті, третій варіант стосується просування ідей екологічної та соціальної стійкості у взаєминах із постачальниками та споживачами. Що стосується контекстуальних факторів, що впливають на інтеграцію стійкості в бізнес-модель, необхідно

враховувати роль бізнес-планування як важливого елемента управлінської діяльності.

В даний час, коли концепція сталого розвитку набуває все більшого впливу на всіх рівнях, включаючи рівень окремих підприємств, ставлення до людських ресурсів, підходам до управління персоналом зазнали значних змін. Зі зростанням ролі людських ресурсів у досягненні цілей сталого розвитку посилюється роль та збільшується відповідальність організацій. Відповідність організації ESG-принципам сприяє не тільки реалізації соціально та економічно значних масштабних цілей, а й сприяє поліпшенню іміджу, залученню інвестицій у компанію.

Висновки. Прагнення до досягнення цілей ESG означає додаткові витрати для підприємства. Активні заходи соціальної політики на підприємстві, а також підвищення екологічності виробництва, що особливо актуально для так званих «шкідливих виробництв», що означають підвищення собівартості і, як наслідок, зниження рівня рентабельності. Досягнення ESG-цілей може принести певний зиск, який підприємство може конвертувати у фінансовий результат. Рівень репутації зростає, якщо таке підприємство демонструє підвищену турботу про екологію. І навпаки, рівень репутації знижується, якщо підприємство помічено в скандалах, пов'язаних з негативним впливом на безпеку навколишнього середовища.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Офіційний сайт Єврокомісії. URL: <https://ec.europa.eu/> (дата звернення: 20.09.2022).
2. Лебедев І. В. Корпоративна соціальна відповідальність у контексті впровадження концепції гідної праці : монографія. Одеса : Типографія «Атлант» BOI COIU, 2015. 376 с.
3. The pyramid of corporate social responsibility: Toward the moral management of organizational stakeholders. URL: https://econpapers.repec.org/article/eeebushor/v_3a34_3ay_3a1991_3ai_3a4_3ap_3a39-48.htm (дата звернення: 20.09.2022).

4. Екологічна, соціальна, управлінська сталість, або для чого компаніям та інвесторам ESG-критерії. URL: <https://business.ua/uk/ekologichna-sotsialnaupravlinska-stalist-abo-dlya-chogo-kompaniyam-ta-investoram-esg-kriteriji> (дата звернення: 20.09.2022).

5. EY в Україні – радник Miratech щодо залучення інвестиції від Horizon Capital. URL: https://www.ey.com/uk_ua/news/2022/05/ey-advised-miratech-on-investment-from-horizon-capital (дата звернення: 20.09.2022).

6. Педро Матос. ESG-принципи та відповідальне інституційне інвестування у світі: Критичний огляд досліджень ; пер. з англ. Львів : Видавництво Львівської політехніки, 2020. 88 с.

7. ESG: Створювати майбутнє. URL: <https://biz.nv.ua/ukr/markets/esg-oleksiyfilatov-pro-vidpovidalnyi-biznes-ta-investiciji-50205373.html> (дата звернення: 20.09.2022).

8. Нематеріальні аспекти ESG: як репутація впливає на вартість компанії. URL: <https://mind.ua/openmind/20233278-nematerialni-aspekti-esg-yak-reputaciya-vplivae-na-vartist-kompaniyi> (дата звернення: 20.09.2022).

REFERENCES:

1. Ofitsiyniy sait Yevrokomisii [Official website of the European Commission]. Available at: <https://ec.europa.eu> (accessed 20 September 2022).

2. Lebediev I. V. (2015) Korporatyvna sotsialna vidpovidalnist u konteksti vprovadzhennia kontseptsii hidnoi pratsi [Corporate social responsibility in the context of the implementation of the concept of decent work. Odesa: Typohrafiia «Atlant» VOI SOIU. (in Ukrainian)

3. The pyramid of corporate social responsibility: Toward the moral management of organizational stakeholders. Available at: https://econpapers.repec.org/article/eeebushor/v_3a34_3ay_3a1991_3ai_3a4_3ap_3a39-48.htm (accessed 20 September 2022).

4. Ekolohichna, sotsialna, upravlinska stalist, abo dlia choho kompaniiam ta investoram ESG-kryterii [Environmental, social, managerial sustainability, or why companies and investors need ESG-criteria]. Available at: <https://business.ua/uk/ekologichna-sotsialnaupravlinska-stalist-abo-dlya-chogo-kompaniyam-ta-investoram-esg-kriteriji> (accessed 20 September 2022).

5. EY v Ukraini – radnyk Miratech shchodo zaluchennia investysii vid Horizon Capital [EY in Ukraine is an adviser to Miratech on investment from Horizon Capital]. Available at: https://www.ey.com/uk_ua/news/2022/05/ey-advised-miratech-on-investment-from-horizon-capital (accessed 20 September 2022).

6. Pedro Matos. (2020) ESG-pryntsyropy ta vidpovidalne instytutsiine investuvannia u sviti: Krytychnyi ohliad doslidzhen [ESG-principles and responsible institutional investing in the world: A critical review of research]. Lviv: Vydavnytstvo Lvivskoi politekhniki. (in Ukrainian).

7. ESG: Stvoriuvaty maibutnie [ESG: Creating the future]. Available at: <https://biz.nv.ua/ukr/markets/esg-oleksiyfilatov-pro-vidpovidalnyi-biznes-ta-investiciji-50205373.html> (accessed 20 September 2022).

8. Nematerialni aspekty ESG: yak reputatsiia vplyvaie na vartist kompanii [Intangible aspects of ESG: how reputation affects the value of a company]. Available at: <https://mind.ua/openmind/20233278-nematerialni-aspekti-esg-yak-reputaciya-vplivae-na-vartist-kompaniyi> (accessed 20 September 2022).